

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Θ'.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΪΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ
1851

ΤΕΥΧΟΣ Δ' Ε' Σ'.

Μ Ε Λ Ε Τ Η

ΠΕΡΙ

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

Ἐν τῇ σεπτῇ χορείᾳ τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας πρωτεύει ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ'. αἰῶνος ἀκμάσας Ὁριγένης ὁ Ἀλεξανδρεύς, ὅστις καὶ ὡς διευθυντῆς θεολογικῶν σχολῶν καὶ καθόλου ὡς διδάσκαλος τὸ μὲν ἐπεμελεῖτο τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς καὶ ἑλληνοπρεποῦς παιδείας καὶ ἀγωγῆς τῶν νέων, τὸ δὲ εἰργάζετο παντὶ σθένει πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν ὀλεθρίων ἐκείνων σπερμάτων, ἅπερ πρὸ αὐτοῦ ἔσπειραν ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Κυρίου οἱ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ ἀναφάντες ἀπολογηταὶ αὐτοῦ, Τατιανός, Θεόφιλος, Ἑρμείας καὶ

ἄλλοι, οἵτινες ἐδίδαξαν τοὺς χριστιανούς ν' ἀποστρέφονται τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν γένει τὰ συγγράμματα αὐτῶν. Ὁ Τατιανός, ὁ κατ' ἀρχὰς ὑπέρμαχος τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας, εἶτα δὲ πολέμιος αὐτῆς, ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων ἄγουσι πρὸς καταδίκην, ὅτι ὁμοιάζουσι πρὸς τὸν πίθον τῶν Δαναίδων καὶ ὅτι οἱ φιλόσοφοι, ἀγνοοῦντες τὸν Θεὸν καὶ τὰ περὶ αὐτόν, διαλέγονται πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ τυφλὸς πρὸς κωφόν.⁽¹⁾ Ἐπίσης δὲ Θεόφιλος, ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ἐδίδαξεν, ὅτι «ὁ Πλάτων ὁ δοκῶν Ἑλλήνων σοφώτερος γεγενῆσθαι εἰς πόσιν φλυαρίαν ἐχώρησε»⁽²⁾ καὶ ὅτι «πάντες οἱ φιλόσοφοι δόξης κενῆς καὶ ματαιοῦ ἐρασθέντες οὔτε αὐτοὶ τὸ ἀληθὲς ἔγνωσαν, οὔτε μὴν ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν προετρέψαντο»⁽³⁾ Ὁ δ' Ἑρμείας, σατυρίζων τοὺς φιλοσόφους, τοὺς μὴ διδάσκοντας σύμφωνα δόγματα, ἔλεγεν, ὅτι ἡ φιλοσοφία αὐτῶν πηγάζει ἀπὸ τοῦ Διαβόλου, ὅπερ καὶ πολλοὶ ἄλλοι χριστιανοὶ βραδύτερον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κλήμεντος καὶ τοῦ Ὠριγένους ἐγνωμάτευσαν⁽⁴⁾, πιστεύσαντες, ὡς φαίνεται, εἰς τὸν ἀναφερόμενον ἐν τῷ ἀποκρύφῳ βιβλίῳ τοῦ Ἐνώχ Ἰουδαϊκὸν μῦθον, καθ' ὃν πονηροὶ ἄγγελοι οὐρανόθεν καταπεσόντες εἰς τὸν κόσμον καὶ ἀναμιγνύμενοι μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ

1) Τατιανὸς ἐν τῷ λόγῳ πρὸς Ἑλληνας κεφ. 1· «τούτου χάριν ἀπεταξάμεθα τῇ παρ' ὑμῖν σοφίᾳ»· κεφ. 2· «τί γὰρ σεμνὸν φιλοσοφοῦντος ἐξηγέγκατε;»· κεφ. 29· «τὰ μὲν (=συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων) καταδίκης ἔχει τρόπον»· κεφ. 26· «λαβυρίνθοις εἰκάσαι ὑμῶν τῶν βιβλίων αἱ ἀναθέσεις, οἱ δ' ἀναγινώσκοντες τῷ πίθῳ τῶν Δαναίδων..... Καὶ διὰ τοῦτο πάντες οὐδὲν ἔστε· σφετερίζοντες μὲν τοὺς λόγους, διαλεγόμενοι δὲ καθάπερ τυφλὸς κωφῷ».

2) Θεόφιλος πρὸς Αὐτόλυκον βιβλ. Γ'. κεφ. 16.

3) Αὐτόθι βιβλ. Γ'. κεφ. 3.

4) Ἑρμείας ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Διασυρμὸς τῶν ἔξω φιλοσόφων» κεφ. 1. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς Στρωμ. βιβλ. Α'. κεφ. 1 § 18 «οἱ δὲ καὶ πρὸς κακοῦ ἂν τὴν φιλοσοφίαν εἰσδεδυκέναι τὸν βίον νομίζουσιν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τινος εὐρετοῦ πονηροῦ».

ἀνθρώπων ἐδίδαξαν τὰ φιλοσοφικὰς ἰδέας καὶ ἐμόρφωσαν τοὺς φιλοσόφους, καταστήσαντες αὐτοὺς τυφλὰ ὄργανα τοῦ ἀρχηγοῦ δαίμονός αὐτῶν. (1)

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἄλλοι ἀπολογηταὶ τοῦ χριστιανισμοῦ Ἰουστίνος, ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπεχείρησαν νὰ διαφωτίσωσι τοὺς τὰ συγγράμματα καὶ μάλιστα τὴν φιλοσοφίαν τῶν Ἑλλήνων ἀποστρεφομένους χριστιανούς, ἀφ' οὗ προηγουμένως κατέδειξαν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἔξωθεν φιλοσοφίας· ἀλλ' ὁμοίως διὰ τῆς ἐπιχειρήσεώς των δὲν ἔφερον τοὺς ἀγλαοὺς ἐκείνους καρπούς, οὓς ἀπέφερεν ὁ μαθητὴς τοῦ Κλήμεντος Ὁριγένους, ὅστις ἐδίδαξε μετ' ἐπιτυχίας καὶ ἐν ἀδελφικῇ ἐνότητι, ὡς ὀψό-

1) Ὅτι πολλοὶ χριστιανοὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐποιοῦντο χρῆσιν τοῦ ἀποκρύφου βιβλίου τοῦ Ἐνώχ, τοῦ περιέχοντος πολλοὺς μύθους, ἐν οἷς καὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος, γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ χριστιανοῦ ἀπολογητοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὅστις δυσανασχετεῖ, διότι ὑπῆρχον χριστιανοί, ἀπορρίπτοντες τὸ βιβλίον τοῦτο (Tertull. de cultu femin. lib. I. c. 3). ὥστε δὲν πρέπει ν' ἀπορῶμεν, ἂν ὁ ἀπολογητὴς οὗτος δὲν ἐξετίμα τοὺς φιλοσόφους. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνώχ, ὡς καταφαίνεται ἐκ πολλῶν τεμαχίων αὐτοῦ, ἀναφερομένων ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, διεσώζετο μέχρι τοῦ Η'. αἰῶνος, μεθ' ὃν ἀφανίζεται καὶ ἀνευρίσκεται κατὰ τὸν ΙΗ'. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Bruce ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀβυσσινίας Αἰθιοπιστὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις τῶν αἰθιοπικῶν ἀγίων γραφῶν, ὧν τινὰ ὑπ' αὐτοῦ μετηνέχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Καθ' ἐν τῶν χειρογράφων τούτων μετεφράσθη εἰς τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τοῦ Laurence «The book of Enoch» Oxf, 1824 καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν μετὰ σημειώσεων ὑπὸ τοῦ Hoffmann (1833-38). Ἀρχικῶς δὲ τὸ βιβλίον τοῦ Ἐνώχ ἐγράφη ἐν Παλαιστίνῃ ἐν Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ, ἐξ ἧς πολλαὶ μεταφράσεις ἐγένοντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας· ὡς χρόνος δὲ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ ὀρίζεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἔτος 110 πρ. Χρ. εἰ καὶ τοῦτο ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἀμφισβητεῖται ὅρα A. Dillmann «Das Buch Henoch übersetzt und erklärt» Leipzig 1853 καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖαν Herzog εἰς τὸ «Pseudepigraphen des A. T.» 1883.

μεθα, τὰ τε ἱερά καὶ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ὤρισεν αὐτά, ὡς θεμέλια ἀληθοῦς σχολείου, ἐφ' ὧν βάρβαρα καὶ ἀναλφάβητα ἔθνη στηριχθέντα ἐμορφώθησαν καὶ ἐξεπαιδεύθησαν καὶ ἐφ' ὧν νῦν στηρίζονται, πεποιθότα, ὅτι ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς αὐτῶν ἔγκειται ἐν ἐκείνῳ τῷ σχολείῳ, ἐν ᾧ οἱ παῖδες θρησκευτικῶς καὶ ἑλληνοπρεπῶς μορφοῦνται καὶ ἐκπαιδεύονται. Ὁ Ὠριγένης ὀρίσας τὰ θεμέλια τοῦ ἀληθοῦς σχολείου ἐπέδότη μετὰ ταῦτα δλη ψυχῇ εἰς τὴν βαθυτέραν μελέτην καὶ ἔρευναν τοῦ χριστιανισμοῦ, ὃν διὰ σπουδαιοτάτων καὶ κριτικωτάτων συγγραμμάτων ἐλάμπρυνε καὶ ἐκάλλυνεν. Ὑπὸ δὲ τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων χειραγωγούμενος ἐπεχείρησε νὰ συνδυάσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅστις ἦν ἐν τῷ γίγνεσθαι, πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας καὶ περιβάλλῃ αὐτάς διὰ ἐπιστημονικοῦ κύρους· διό, ὡς εἰκός, περιέπεσε καὶ εἰς τινὰς πλάνας. Τοιοῦτου λοιπὸν μεγάλου ἀνδρὸς προτιθέμενος νὰ σχιαγραφήσω·

- I) τὸν βίον
- II) τὰ συγγράμματα καὶ
- III) τὰς πλάνας ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπεικῆ κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν.

I.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

Ὁ νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος Πορφύριος λέγων, ὅτι «ὁ Ὠριγένης Ἕλληνα ἐν ἑλλησι παιδευθεὶς λόγοις πρὸς βάρβαρον ἐξώκειλε τόλμημα», παραδέχεται τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ γονέων ἐθνικῶν ἑλλήνων, τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν αὐτοῦ καὶ τὴν μετάβασιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ χριστιανικὸν θρησκευμα, ὅπερ καὶ βάρβαρον καλεῖ. (1) Ἄλλ' ὡς πρὸς μὲν τὸ

1) Πορφύριος παρ' Εὐσεβίῳ ἐκκλ. ἱστορ. στ'. 19, ὅστις ἱστορικὸς παρατηρεῖ αὐτῷ, ὅτι «τῷ Ὠριγένει τὰ τῆς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας

πρῶτον δεινῶς πλανᾶται, διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Ὀριγένης, γεννηθεὶς τὸ 185, ἦν χριστιανός, ἐκ χριστιανῶν καταγόμενος Ἑλλήνων γονέων, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ πατήρ αὐτοῦ Λεωνίδας ὑπέστη καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον· ὡς πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι ὁ Ὀριγένης ἐν ἑλλήσιν ἐπαιδεύθη λόγοις, ὁ Πορφύριος ἔχει δίκαιον, διότι εἶνε ἀληθές, ὅτι προήχθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ὅστις μὴ ἀρκούμενος εἰς ταύτην καὶ θέλων νὰ παράσχη αὐτῷ πλήρη καὶ τελείαν τὴν μόρφωσιν ἐπεμελήθη καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ· διὸ ἔδιδεν αὐτῷ τεμάχια ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἅτινα ὤφειλεν οὐ μόνον ν' ἀναγινώσκη, ἀλλὰ καὶ ἐκμανθάνη καὶ ἀποστηθίζη. Ὁ δὲ Ὀριγένης, μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὴν ἀπλήν ἐκμάθησιν καὶ ἀποστήθισιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐζήτει νὰ εισδύη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν αὐτῆς καὶ παρεῖχε πολλὰ πράγματα τῷ πατρί, θέλων, ἵνα εἴπῃ αὐτῷ τι περὶ τοῦ νοῦ αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ πατήρ ἐπέπληττε κατὰ τὸ φαινόμενον τὸν υἱόν, συμβουλεύων νὰ μὴ ζητῇ τι περαιτέρω τῆς ἡλικίας καὶ διανοίας του, ἐνδομύχως δὲ ηὐχαρίστει τὸν Θεόν, ὅστις ἠξίωσε νὰ γένηται πατήρ τοιούτου παιδός. (1) Πρὸς μείζονα δὲ θρησκευτικὴν μόρφωσιν ἐπεμψεν ὁ Λεωνίδας τὸν υἱόν του Ὀριγένην εἰς τὴν κατηχητικὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολήν, ὅτε αὐτὴ διηυθύνετο κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Πανταίνου, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος. (2) Ὅποια δὲ ἦν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ στοργὴ τοῦ πα-

ἐκ προγόνων ἐσώζετο». «Ὅτι δὲ οἱ ἔθνηκοι ἐκάλουν βάρβαρον τό τε Ἰουδαϊκὸν καὶ Χριστιανικὸν θρήσκευμα, μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Ὀριγένης, γράφων κατὰ Κέλσου βιβλ. Α'. «ἐξῆς βάρβαρον φησὶν ἄνωθεν εἶναι τὸ δόγμα, δηλονότι τὸν Ἰουδαϊσμόν, οὐ Χριστιανισμὸς ἤρτηται».

1) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. στ'. 2.

2) Αὐτόθι στ'. 6. Ἐπίσης ἐκ τινος ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων, πρὸς τὸν Ὀριγένην φαίνεται, ὅτι ὁ Ὀριγένης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐμαθίτευσαν παρὰ τῷ Πανταίνῳ καὶ Κλήμεντι· ὄρα Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. στ'. 14 καὶ Φώτιον κώδ. 118.

τρός πρὸς τὸν υἱὸν μαρτυρεῖ τοῦτο, ὅτι, ἐν ᾧ ὁ παῖς ἐκοιμᾶτο, ἤρχετο πολλάκις καὶ ἐγύμνου τὸ στήθος αὐτοῦ καὶ κατεφίλει, ὡς θείου πνεύματος ἐντὸς αὐτοῦ ἐνυπάρχοντος. ⁽¹⁾

Ὅτε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Σεπτίμιος Σεβήρος ἤρξατο τοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ (202 μ. Χρ.), τοσοῦτος ἔρως μαρτυρίου κατεῖχε τὴν ψυχὴν τοῦ νεαροῦ Ὀριγένους, ὥστε προθύμως ἐχώρει εἰς τοὺς κινδύνους. Ἡ δὲ μήτηρ ἰκετεύουσα κατ' ἀρχὰς διὰ λόγων προσεπάθει νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ παιδός, μετὰ ταῦτα δὲ θεασαμένη, ὅτι ἐγένετο θερμότερος καὶ σφοδρότερος, καθ' ὃν χρόνον ἔμαθεν ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λεωνίδας συλληφθεὶς ἐφυλάττετο ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἀπέκρυψε τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ μένῃ οἴκοι. Ὁ δὲ παῖς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἴκου καὶ ἀδημονῶν διαπέμπεται τῷ πατρὶ προτροπικωτάτην περὶ μαρτυρίου συντάξας ἐπιστολήν, ἧς ἐσώθησαν μόνκι αἱ λέξεις «ἔπεχε μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσης», δι' ὧν παραινεῖ τὸν πατέρα λέγων· «πρόσεχε μήπως χάριν ἡμῶν μεταβάλλῃς φρόνημα». Μετὰ δὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ὁ Ὀριγένης καταλείπεται ἔρημος μετὰ τῆς μητρὸς καὶ ἐξ μικροτέρων ἀδελφῶν, ἄγων οὐχὶ πλήρες τὸ 17^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ περιουσία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς χριστιανοῦ, ἐδημεύθη ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς, ὁ Ὀριγένης μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του καταστάς ἐν σπάνει τῶν τοῦ βίου χρειῶν ἔτυχε θείᾳ οἰκονομίᾳ δεξιώσεως καὶ συνδρομῆς παρά τινι πλουσιωτάτῃ καὶ περιφανεστάτῃ γυναικὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶχε καὶ θετὸν υἱόν, ὀνόματι Παῦλον, Ἀντιοχέα τὸ γένος, ἀρχηγὸν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπαρχόντων αἰρετικῶν, ὅστις διὰ τῆς εὐγλωττίας του προσείλκεν οὐ μόνον αἰρετικούς, ἀλλὰ καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς. Εἰ καὶ ὁ Ὀριγένης διῆγεν ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ εὕρισκετο καὶ ὁ αἰρετικὸς υἱὸς τῆς γυναικὸς Παῦλος, οὐδέποτε ὁμῶς συνηύχετο μετ' αὐτοῦ, φυλάττων τὸν κανόνα

1) Εὐσ. ἐκκλ. ἱστορ. στ'. 2.

τῆς Ἐκκλησίας καὶ βδελυττόμενος τὰς διδασκαλίας τῶν αἱρέσεων. ⁽¹⁾

Ὅτε δὲ ὁ Κλήμης κατέλιπε τὴν διεύθυνσιν τῆς κατηχητικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σχολῆς καὶ ἔφυγε μετ' ἄλλων χριστιανῶν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἕνεκα τοῦ διωγμοῦ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, τότε εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ διορίζεται ὑπὸ τοῦ Δημητρίου, ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ὁ Ὀριγένης, ἄγων τὸ 18^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας. ⁽²⁾ διὸ δικαίως ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου «magnus vir ab infantia Origenes et vere martyr filius». ⁽³⁾ Ἐπὶ δὲ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ προέκοπτον οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καθ' οὓς ὁ Ὀριγένης ἐκτήσατο παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς διαβόητον ὄνομα, δι' ἣν ἐπεδείξατο πρὸς ἅπαντας τοὺς μάρτυρας δεξίωσιν καὶ προθυμίαν, διότι προσέτρεχεν εἰς αὐτούς, φυλαττομένους ἐν τοῖς δεσμωτηρίοις, παρίστατο ἐν τῇ ἀνακρίσει αὐτῶν, παρηκολούθει αὐτούς, ἀπαγομένους εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς καὶ τέλος κατεφίλει καὶ κατησπάζετο αὐτούς. Ἀλλὰ ταῦτα ποιῶν ὁ Ὀριγένης τὸν ἔσχατον ἐκινδύνευε κίνδυνον· διότι ὁ ὄχλος πολλάκις μανεῖς μικροῦ δεῖν ἐλιθοβόλει αὐτόν, ἄλλοτε δὲ κατεδίωκεν αὐτόν, δυνηθέντα ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον νὰ σωθῆ.

Καθὼς δὲ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, μετερχόμενος τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ, διότι ἤθελε νὰ ἦναι ἀνεξάρτητος· διὸ ἔλεγεν «αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὔσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησιν αἱ χεῖρες αὐταί» ⁽⁴⁾,

(1) Αὐτόθι στ'. 1 καὶ 2.

(2) Αὐτόθι στ'. 3. Ἱερώνυμος de vir. illust. 54. «Hic (Origenes) Alexandriae dispersa Ecclesia decimo octavo aetatis suae anno κατηχήσεων opus aggressus, postea a Demetrio, ejus urbis episcopo in locum Clementis Presbyteri confirmatus per multos annos floruit».

(3) Ἱερώνυμος epist. 84 ad Pammach.

(4) Πράξ. Ἀποστ. Κ', 34.

οὕτω καὶ ὁ μέγας Ὀριγένης ἔζη ἀντιγράφων φιλοκάλως χειρόγραφα ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ πωλῶν αὐτὰ εἰς τινα, ὅστις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔδιδεν αὐτῷ τέσσαρας ὀβολούς, διότι ἐπεθύμει νὰ μὴ ἔχη οὐδενὸς ἀνάγκην· διὸ οὐδὲν ἤθελε νὰ λάβῃ παρὰ τῶν μαθητῶν του, οἵτινες ἐλυποῦντο βλέποντες τοὺς καμάτους αὐτοῦ περὶ τὴν διδασκαλίαν. Καθόλου δὲ ὁ Ὀριγένης λιτότατον διῆγε βίον, ἤσκειτο εἰς τὴν ἀσιτίαν, εἶχε μεμετρημένας ὥρας τοῦ ὕπνου καὶ ἐκοιμᾶτο οὐχὶ ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν πλείονα χρόνον τῆς νυκτὸς ἤσχολεῖτο εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν.

Ὁ Ὀριγένης φρονῶν, ὅτι ὄφειλε κατὰ γράμμα νὰ φυλάττῃ τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος, περιέπεσεν εἰς ὑπερβολὰς καὶ παραπτώματα. Οὕτω λ. χ. δὲν εἶχε δύο χιτῶνας καὶ περιεπάτει, μὴ μεταχειριζόμενος ὑποδήματα, διότι κατὰ γράμμα ἠκολούθει τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος περὶ τοῦ μὴ δύο χιτῶνας ἔχειν, μηδ' ὑποδήμασι χρῆσθαι. (1) Ἐπίσης δὲ παρανοήσας τὰς λέξεις τοῦ Σωτῆρος «καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχησαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» εὐνούχισαν ἑαυτὸν συμφώνως καὶ πρὸς ἣν εἶχεν ἐπιθυμίαν νὰ διδάσκῃ οὐ μόνον τοὺς ἀνδρας, ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας, χωρὶς νὰ ἐγερθῇ κατ' αὐτοῦ ὑπόνοιά τις τῶν ἐθνικῶν οἵτινες βεβαίως ἠδύναντο νὰ διαβάλλωσιν αὐτόν, ὅτι νέος ὢν τὴν ἡλικίαν διδάσκει τὰς γυναῖκας δῆθεν τὰ θεῖα γράμματα. (2)

(1) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ, ς'. 3.

(2) Ματθ. ΙΘ'. 12 πρβλ. Εὐσέβ. αὐτόθι ς'. 8. ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπαινεῖ διὰ τοῦ εἰρημένου χωρίου ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες μὴ θέλοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς κοινωνίαν γάμου ἐγκρατεύονται καὶ ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ συγκρίνει τὴν ἀπὸ τοῦ ἐγγάμου βίου ἐκουσίαν ἀποχὴν τούτων πρὸς τὴν ἀποχὴν ἐκείνην, ἣτις εἶναι τὸ ἐπακολούθημα φυσικῆς ἀνικανότητος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἐπιτάσσει τὴν ἀγαμίαν, ἐπαινεῖ καὶ τοὺς θέλοντας ν' ἀπέχωσι τοῦ γάμου καὶ νὰ ὑπηρετῶσι τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τοὺς θέλοντας νὰ ἔρχωνται εἰς κοινωνίαν

Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Ὀριγένης ἀναφερόμενος εἰς τὸ χωρίον τῆς Β΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς κεφ. Γ΄. 6 «τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ» ὁμολογεῖ, ὅτι παρενόησε τὴν περὶ τοῦ εὐνουχισμοῦ διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων τάδε· «ἡμεῖς δὲ Χριστὸν Θεοῦ, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, κατὰ σάρκα καὶ κατὰ γράμμα ποτέ νοήσαντες, νῦν οὐκέτι γινώσκοντες, οὐκ εὐδοχοῦμεν ὡς καλῶς ἐξειληφόσι τοῖς κατὰ τὸν τρίτον εὐνουχισμὸν ἑαυτοῖς προφάσει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπάγουσι». (1) Ὅτε δὲ Δημήτριος, ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ἔμαθε τὸ παράπτωμα τοῦ Ὀριγένους οὐ μόνον δὲν κατεδίωξε αὐτόν, πεισθεὶς, ὅτι διέπραξε τοῦτο ἕνεκα τῆς μεγάλης πίστεώς του, ἀλλὰ καὶ συνεβούλευσε νὰ ἐξακολουθῇ ἀσκῶν τὸ διδασκαλικὸν καὶ κατηχητικὸν ἔργον του ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Καὶ ἐνῶ νῦν βλέπομεν, ὅτι ὁ Δημήτριος συγχωρεῖ τὸ παράπτωμα τοῦ Ὀριγένους, θέλομεν κατωτέρω παρατηρήσει, ὅτι ὁ αὐτός, ἐκ φθόνου κινούμενος, ἔφερε τοῦτο εἰς τὸ μέσον, ἐπιδιώκων τὴν ἀμαύρωσιν καὶ τὴν καταδίχην τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. (2)

Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Καρακάλλα Ἀντωνίνου ἐπιβαίνει ὁ Ὀριγένης τῆς Ῥώμης, ἧς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκκλησίαν ἐπε-

γάμου, ὅστις κατὰ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ δὲν πρέπει εὐκόλως νὰ διαλύηται, διότι εἶναι ἅγιος καὶ ἱερός.

(1) Ὀριγ. εἰς τὸ κατὰ Ματθ. Τόμ. ΙΕ΄. § 3.

(2) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. 5΄. 8· «Γνοὺς δῆτα ὕστερον ὁ Δημήτριος, ἅτε τῆς αὐτόθι παροικίας προεστὼς εὐ μάλα μὲν αὐτὸν ἀποθαυμάζει τοῦ τολμήματος, τὴν δὲ γε προθυμίαν καὶ τὸ γνήσιον αὐτοῦ τῆς πίστεως ἀποδεξάμενος θαρρεῖν αὐτίκα παρακελεύεται καὶ νῦν μᾶλλον ἔχεισθαι αὐτόν τοῦ τῆς κατηχήσεως ἔργου παρορμαῖ. Ἀλλὰ τότε μὲν οὗτος, τοιοῦτός τις ἦν. Οὐ μακροῖς δὲ χρόνοις ὕστερον ὁ αὐτός ὁρῶν εὐ πρᾶττοντα μέγαν τε καὶ λαμπὸν καὶ παρὰ πᾶσιν ὄντα βεβοημένον, ἀνθρώπινόν τι πεπονθὼς τοὺς ἀνά τὴν οἰκουμένην ἐπισκόπους καταγράφειν, ὡς ἀτοπωτάτου τοῦ πραχθέντος αὐτῷ ἐπειρᾶτο»,

θύμει νὰ ἰδῆ· ἦν δ' ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὁ Ζεφυρί-
 νος. Διατρίψας δὲ οὐ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ ἐπανέρχεται εἰς τὴν
 Ἀλεξανδρείαν καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς ἤρξατο ἐργαζόμενος εἰς
 τὴν πλήρη ὀργάνωσιν τῆς κατηχητικῆς ἐν αὐτῇ σχολῆς, θέλων νὰ
 διδάξῃ ἐν αὐτῇ πάντα καθόλου τὰ ἐπιστημονικὰ ἐγκύκλια μαθή-
 ματα, ἐν ᾧ, ὡς φαίνεται, οἱ πρὸ αὐτοῦ διατελέσαντες διευθυ-
 νταὶ τῆς σχολῆς Πάνταινος καὶ Κλήμης, ἄνδρες λόγιοι καὶ πεπαι-
 δευμένοι, ἐδίδαξαν ἐν αὐτῇ τινὰ τούτων. ⁽¹⁾ Ὁ Ὀριγένης ἔχων
 ὑπ' ὄψει τὸ Ἀλεξανδρινὸν μουσεῖον, τὸ ἐλληνικόν, οὕτως
 εἶπεῖν, πανεπιστήμιον ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων
 ἰδρυθὲν καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὑποστηρικθὲν, ἐν ᾧ
 πάντα τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ τεχνικὰ μαθήματα ἐδιδάσκοντο, ἠθέ-
 λησε νὰ καταστήσῃ τὴν κατηχητικὴν σχολὴν ἐφάμιλλον τούτου.
 Ὅπως δὲ τοῦτο κατορθώσῃ, ἔπρεπε πρότερον νὰ σπουδάσῃ αὐτὸς
 πάντα τὰ ἐγκύκλια ἐπιστημονικὰ μαθήματα· διὸ μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς
 τὴν ἐγκύκλιον ἐλληνικὴν παιδείαν, ἧς ἔτυχε παρὰ τοῦ πατρός,
 ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γραμματικῆς, τῆς διαλεκτικῆς,
 τῆς ῥητορικῆς, τῆς φιλοσοφίας, τῆς μουσικῆς, τῆς
 ἀριθμητικῆς, τῆς γεωμετρίας, τῆς φυσικῆς ἱστορίας,

(1) Ὅτι ὁ Πάνταινος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἦσαν ἐγκυκλοπαι-
 δικῶς κατηρτισμένοι καὶ, ὡς εἰκός, ἐδίδαξαν τινὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν
 τῇ κατηχητικῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας, μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Ὁ Ἱερώνυμος ἐν τῷ
 συγγράμματι τοῦ *de viris illust.* λέγει περὶ τοῦ Παν-
 ταινίου ταῦτα· «Pantaenus stoicae sectae philosophus, juxta quan-
 dam veterem in Alexandria consuetudinem ubi a Marco evan-
 gelista semper ecclesiastici fuerunt doctores, tantae prudentiae
 et eruditionis tam in scripturis divinis, quam in saeculari lit-
 teratura fuit». ὁ δὲ Κλήμης ἦν θιασώτης κυρίως τῆς ἐλληνικῆς φιλοσο-
 φίας, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ (Στρωμ. βιβλ. Α'.
 κεφ. 1. § 18. βιβλ. στ'. κεφ. 8. § 66. βιβλ. Α', κεφ. 8 § 42. βιβλ.
 στ'. κεφ. 17 § 159).